

Общественно-политическая газета
Ханты-Мансийского автономного округа – Югры

ХАНТЫ ЯСАҢ

ПЯТНИЦА

14 августа 2015 года

№ 15 (3435)

www.khanty-yasang.ru

Основана 1 ноября 1957 года

В. Печуркина верум хур

Ёмвошин шуши мирәт еманхәтл постәты вўраңан верәнтты ёх кўтәдн кәссәт. Касум мўв не Ольга Обатина шив ханты пурмәсәт вандәты юхтыдәс

Тәм номерән дўнтаты:

4

Хутысаты тәм дунән нявремәт пәта рўтыщәты вер ләщәтса

8

Шәншвош мўвн айдат ёх пәта вәйтәнтупсы верәнтсы

9

Пушхәт пәта Сорни сәй рўтыщәты тәхи пўншы

11

Муй ширн Нижневартговской районән ай кәртәтн мир вәлдәт

14

Рәт ясаң ләрамтты верәт олаңан дунтаты

7

Югра мўв шуши мир йис верӑт ванлтӑты питлӑт

Вӑйт дор тылӑщ 21-23-мит хӑтлӑтн Тюмень вошн Увӑс мўв, Сибирь па Дальний Восток эвӑлт арӑн-якӑн па йис верӑт яма вӑты ӗх вӑн ванлтупсӑта ӑктӑщийдлӑт. Тӑта 150 мултас культура верӑт тӑты хуятӑт, оса тӑхет ӗх па этнокультурной хотӑтн рӑпитты хӑннехуятӑт мойӑ ӗха увӑс мир культура верӑт ванлтӑты питлӑт.

Ёмвош округ эвӑлт шив Сӑмӑтвош район «Этнокультурной центр» немпи тӑхи па «Увӑс хурамӑт» арӑн-якӑн неӑт мӑндӑт. Ши тумпийн Ёмвошӑн Югра мўв арсыр мирӑт пурмӑс верты хотн рӑпитты хуятӑт верум сыр-сыр йис пурмӑсӑт па Россия мўв народной мастер нем тӑйты ими Лариса Пастернак сухта эвӑлт верум арсыр хушапӑт ванлтупсыя тӑдыт.

Сӑрханл вошӑн ими Мария Ситникова па Нижневартовской район Аган кӑртӑн вӑлды ики Владимир Нагаев Тюмень вошн йис пурмӑсӑт тумпийн мастер-классӑт лӑщӑтлӑн. Шит пӑты кашӑн хӑннехӑ шир

тӑйд вантты, хутыса йис ширн тӑса арсыр пурмӑсӑт верты.

Ёмвош «Творческое объединение «Культура» тӑхи кӑща не Е.Е. Исламуратова мойӑн мира айкед тӑд, муӑ ширн дыв электронной реестр эвӑлт ариты-якты ӗх арӑт, якӑт, моньшӑт вӑдӑт па мир ешалт ванлтӑлӑт.

Ши тумпийн хӑнты мир писатель ики Еремей Айпин «Божья мать в кровавых снегах» киника хувад лӑщӑтум «Красный лёд. Сага о хантах» немуп кина ванлтӑты питлӑ.

**Югра мўв губернатор
пресс-служба айкед
Хӑнты ясаӑа тулмащӑс
Ирина САМСОНОВА**

ЖКХ верӑт арталӑдӑт

Тӑта мосванӑн Югра мўв Общественной палата хуши жилищно-коммунальной верӑт округев луватн арталӑты тӑхи кӑщӑйт мирхот версӑт. Шив арсыр районӑт па вошӑт эвӑлт Общественной советӑтн рӑпитты хӑннехуятӑт юхтӑйдсӑт.

Ёмвош район Общественной совет тӑхи кӑща Ю. Новицкий лупас:

– Муӑ хушева жилищно-коммунальной верӑт арталӑты тӑхи 2013-мит одн пӑншсы. Шит пӑта тӑм одн Горноправдинск вошн «Комплекс-Плюс» тӑхи потум па каврум йиӑк, хошум вӑлды хотӑта еслӑд. Ши тумпийн

катрая ювӑм хотӑт яма йидпатлӑт па арсыр нӑшайт хуши хӑннехуятӑта нӑтлӑт. «ЖЭК – 3» тӑхи Ёмвош районӑв луваттӑйн сыр-сыр жилищно-коммунальной верӑт лӑщӑтӑд. Мосл лупты, хуты ай кӑртӑт па вошӑт шеӑк хуӑв тӑхийн дыв кӑтедн омӑслӑт па итӑх ар йитпи хотӑт управляющий тӑхетн

Ёмвош кӑща хӑ Максим Ряшин айкед кӑншты ӗх пида вӑйтантылӑс.

Тынӑт вантман тӑйлӑлӑв

Лӑв верум рӑпатаел олаӑн лупӑс:

– Ёмвошӑн мир яма вӑлтӑд кӑша арсыр рӑпатайт лӑщӑтлӑв. Шит лапкайтн детутӑт па пурмӑс тынӑт вантман тӑйлӑлӑв. Ши кӑтн иса Россия луваттӑйн па па мӑвӑтн ин детутӑт па пурмӑсӑт тыныӑшӑк йисӑт. Муӑн вантман тӑйлӑв, муӑ арат тылӑщ вух Ёмвошӑн ӗх вӑдӑт па вӑлупсыя тӑрмӑл муӑ ӑнтӑ. Ши тумпи муӑн хор оӑт нерты тылӑщн тыв хот вой нюхи па арсыр детутӑт тыныты шира Югра мўв айвошӑт эвӑлт Тюменской па Курганской мӑвӑт эвӑлт ӗх вохсӑв. Ши кӑша немасыя тынесты хӑр лӑщӑтсӑв. Шӑдта мир яма вӑлды кӑша вӑлды хот тӑмюхихӑшум олаӑтн ар омӑссӑв. Нын ши вӑлдӑн, Ёмвошн катра хотар па хурӑмӑн, йилуп хотӑт ищи омӑслӑт.

иса хӑншман ӑн тӑйлӑйт. Шит пӑта дыв немӑлды нӑтупсийн верты ӑн веритлӑйт. ЖКХ верӑт тӑнматты оса совет кӑщӑйт Ёмвош район па ши кӑртӑтн вӑлды кӑща ӗха немасыя непекӑт хӑншсӑт, хута лӑнхалӑт, лӑдн ши тӑхетн ищиты ар йитпи хотӑт яма тӑйты ширӑт пӑта управляющий тӑхет ар версийт.

Мосл лупты, хуты Нефтеюганской районӑн вӑлды ЖКХ Общественной совет шеӑк яма па вещьката тӑм одн хӑт тылӑщ мӑр рӑпитӑс. Дыв хӑлум пӑш арсыр мирхотӑт версӑт, хута хотӑт омӑсты тӑхет лепн лоньщ нух хирты вер, автобусӑтн

Шиты карӑщ хотӑт пӑнӑдн катрая ювум кӑр тӑтӑюхн ӑльдюман вӑлды 86 хот хуӑдна вӑд. Тӑм олднӑмӑслӑв 36 катра павӑрт хот аралосытлӑв. Шиты айдтыева хуӑдыева мир ям хотӑна йидӑт. Ёмвошн иса 107 хот хошмӑлды тӑхи рӑпитл. Ши пӑта тӑд ищкийн вошӑн мирев яма хошмӑлдӑлӑв. Ши тумпи 2013-мит одн хошум рӑв хотӑта тӑты турпайт йидпатсӑлӑв. Югра мўв луваттӑйн Ёмвошн ӑншты йиӑккев мет тыстам. Давӑрт суртӑт ищи тӑйлӑв. Мир пида вӑлды хотӑт ӑхтӑйн управляющий тӑхет тӑх шос вевтама рӑпӑтайдал верлӑдал. 99 процента арат вошӑн ӗх дыв рӑпатаел атматлӑд. Шӑдта мирева вӑлды хот ӑн тӑрмӑл.

Тӑмӑщ путӑр М. Ряшин тӑс.

Ульяна МОЛДАНОВА

яӑхты шир па арсыр ар йитпи хотӑтн вӑлды ӗх вӑйтантупсӑт лӑщӑтты олаӑн путӑртсӑт. Ши ЖКХ оса совет кӑщӑне С. Зиганчина ясӑт ширн, дыпӑт хойты тылӑщн дыв хотӑн хӑннехуятӑт ищиты ияха ӑкӑтлӑт па управляющий тӑхи ӗх пида арсыр вевтам верӑт ямӑлды питлӑт.

Югра мўв Общественной палата хуши жилищно-коммунальной верӑт вантты кӑща хӑ С. Таньшин путӑртӑс, хуты тӑм йисн ЖКХ тӑхетн рӑпитты хӑннехуятӑт вӑлды хотӑт тӑйты пӑта арсыр нӑтупсӑт лӑщӑтлӑт.

Владимир ЕНОВ

Шуши мир вѣлупсы

Россия мѣв культура верѣт тѣты министерство ѳх непекек версѣт, муй иты кимѣт пѣш международной десятилетие шуши мирѣт кеша мѣнѣс.

Россия мѣв луваттын 2005-мит па 2014-мит олѣт мѣр Федеральной па региональной тѣхет арсыр рѣпатѣйт шуши мир вѣлупсы ѳхтын дѣщѣтсѣт. Увѣс мир верѣта 83 миллиард арат вух сыр-сыр поступсѣт мухты есдѣйдса. Ши тумпи мѣв вуй нух талты тѣхет

шуши мир общинайта вух мийдѣсѣт. И тѣм непекек хѣншман вѣд арад пелѣк шуши мир вѣндтѣйдлѣт, щит 12 процента арат хуят высшей образование тѣйд. Щиты вѣн кер тылѣщ 23-мит хѣтѣдн Россия Увѣс мѣв, Сибирь па Дальний Восток тѣхи мирхотн мет

тумтака вантсѣд, муй иты шуши хѣннехѣйт кеша кимѣт пѣш ѣнмит мѣвтѣд мир пѣта верум олѣт мѣнсѣт па муйсѣр ѣм сурт увѣс хуятѣта тѣсѣт. Россия Увѣс мѣв па Дальний Восток шуши мирѣт тѣхи кѣща Григорий Ледков ѣсѣн щирн, дѣв ин ѣмсѣева артащлѣт, муй вѣрн шуши мирев кеша кимѣт пѣш международной десятилетие мѣнѣс. Ши пѣта вѣш мѣнты тылѣщн увѣс шуши мирѣт вѣлупсы олѣнѣн непекек дѣщѣтлѣт. Щѣдта худѣева мѣвѣт ООН тѣхи

унтасн непекек верлѣт, дѣдн, мѣвтѣд шуши мирѣт пѣта ѣн олѣхдмит пѣш ат дѣщѣтлѣ. 2005-мит па 2014-мит олѣт мѣр мет лутѣн вер щит увѣс шуши мир оса тѣхет правительства пида тѣса рѣпитты питсѣт. Шуши мирѣт вѣлупсы олѣнѣн непекек культура верѣт тѣты сайт хушалдѣнтаты: www.mkrf.ru.

РФ Увѣс мѣв, Сибирь па Дальний Восток Ассоциация ѣйкек

Хѣнты ѣсѣна тулмащтѣс Ульяна ДАНИЛО

Муй щирн мѣвѣт-ѣицкѣт давѣлсѣйт

Вѣщ тылѣщ 24-мит хѣтѣдн Ёмвошн Югра мѣв Природнадзор тѣхи кѣщѣйт мирхот версѣт, хута путѣртсѣт, муй щирн тѣм юхи хѣщум олѣ хѣт тылѣщ мѣр дѣв хущѣла рѣпитты хѣннехуятѣт мѣвѣт-ѣицкѣт округев луватн давѣлсѣт.

Ѣѣа ѣктѣщум хуятѣт едпийн Югра мѣв Природнадзор тѣхи олѣн кѣща дѣнцѣр хѣ **Александр Бирюков** рѣпатѣйд олѣнѣн лупѣс: – Тѣмхѣтл хѣт тылѣщ мѣр дѣщѣтум верлѣв олѣнѣн путѣртлѣв па уша павѣтлѣв щимѣщ верѣт, мѣта тѣхийн ѣма муй вевтама рѣпитсѣв.

Мосдлупты, хуты аршѣк хѣннехѣ мѣн хущѣва Нижневартонской, Сѣрханл, Нефтеѣганской па Ёмвош районѣтн мѣвѣт-ѣицкѣт ѣмсѣева арталумѣн рѣпитлѣт. Ши тѣхетн, вантѣ, хѣв ѣис вѣш ѣвѣлт мѣв илпи тащ вѣты ѳх вѣдлѣт па дѣведа мосты сыр-сыр верѣт дѣщѣтлѣт.

Югра мѣвевн тѣм 2015-мит олѣ хѣт тылѣщ мѣр нефть дѣваса шошумты тѣхет шимдѣш ѣк ѣисѣт. Мѣв илпи тащ холумтты рѣщѣт карты турѣт ѣмсѣева тѣйты па вантты питсѣт. Тѣм пѣш Югра луватн тѣп нивѣдсот тѣхийн мѣв вуй шошумсы. Тѣнѣд олн кѣт щурѣс ветсот тѣхийн нефть мѣва-ѣицка питѣс. Нефтяникѣт вевтама рѣпиттѣд пѣта Югра Природнадзор тѣхи ѣвѣлт вѣн вухн пундѣйт. Щит пѣта юхи хѣщум хѣт ол мѣр

дѣв трубопроводѣт кашѣн пѣш вантлѣт па арталѣдлѣт, дѣдн шукатум тѣхет ал тѣйсѣт. Немѣдты хѣннехѣ ищипа миллион шойт вух штрафѣт сухуптѣты ѣн дѣнхѣд.

А. Бирюков путѣртѣс, хуты тѣм кѣтн арсыр мѣв илпи тащ холумтты тѣхет ѣилдѣп карты турѣт верлѣт, дѣдн дѣв ѣма ат рѣпитсѣт па нефть па мѣвѣта есдѣсѣт.

Вениамин ЕНОВ

Рѣпатѣйт вантты хѣ

Вѣщ тылѣщ 21-митн РИЦ «Югра» немуп ѣйкедѣт ѣкѣтты тѣхийн телевидѣнияйн, радивайн па газетаитн рѣпитты хѣннехуятѣт Югра мѣв округев луватн арсыр рѣпата верѣт вантты па арталѣты кѣща хѣ Евгений Кривобоков пида вѣйтантѣйдсѣт.

Югра мѣв трудовой инспекция кѣща хѣ **Е. Кривобоков** тѣмиты путѣртѣс:

– Тѣм 2015 – мит олн мѣнум хѣт тылѣщ мѣр мѣн округев луватн араттедн кѣт щурѣскем хѣннехуятѣт рѣпитты тѣхет ѣмсѣева нух

вантсѣв па арталѣсѣв. Щиты нѣдщурѣс мултас вевтам веруша павѣтсѣв, хута кѣщѣйт дѣв хущѣла вѣдты хуятлѣд пида атма арсыр верѣт дѣщѣтлѣт. Мосд лупты, хуты щѣ кѣщѣйт, мѣта ѳх ѣма дѣв рѣпитты верлѣд ѣн дѣщѣтсѣт, мѣн труд

инспекция хуятлѣвн щурѣскем щимѣщ непекек хѣншсѣйт, дѣдн дѣв ювѣра верум верлѣд ѣмсѣева ат тѣнматсѣт. Ши тумпийн щурѣс лапѣтсот нѣдѣн лапѣт кѣща вевтама рѣпатѣйдал дѣщѣтты пѣта штраф сухуптѣты вухѣтн мѣсѣв. Тѣп тѣм ол шѣп мѣр арсыр рѣпитты тѣхетн вѣдты кѣщѣйт атма дѣв верлѣд версѣт па щит пѣта округев вух дѣнѣтты тѣхѣя кѣт миллион арат шойт вух закон щирн сухуптѣсѣт.

Е. Кривобоков лупѣс, хуты юхи хѣщум ол шѣп мѣр арсыр ѣй муй вѣншѣк рѣпата тѣйты кѣща ѳх ищипа дѣв верлѣд тѣнщѣрѣна па вѣщката ѣн дѣщѣтлѣт. Ар вевтам вер хотѣт омѣсты, тынѣсты, нѣвремѣт вѣндтѣты, машинаитн ѣнхты па мѣв илпи тащ нух вѣты тѣхетн па вѣд.

Щит пѣта, муй щирн дѣв веритлѣт, щиты закон щирн рѣпитты питлѣт.

Владимир НОСКИН

Вәщ тыдәшн Ёмвош мўев кәщя нәтты хә А. Путин йилпа мирхот верәнтәс, хута Межведомственной комиссия тәхия дүңүм ёх ай павәтсәт, хутысаты 2015-мит одн нявремәт пәты рүтьщупсы дәщәтсы па муй уша версәт пурверкайт вәлүм пурайн. Мирхотн МВД, МЧС, социальной развития, здравоохранения па па департаментәтн рәпитты мир ясаң вүйдясәт. Вошән па районной кәщя хотәтн рәпитты хуятәт каш вантты хушап посн вердал оланҢан ай павәтсәт.

Хутысаты рүтьщупсы тәм дүңән дәщәтды

Социальной развития хотн рәпитты не **Е. Немчинова** лупәс, лыпәт тыдәшн па вәщ тыдәшн нявремәт рүтьщәты хотәт рәпата арсыр комиссияйтән нух вантсыйт. Щит вўраңән Межведомственной тәхийн рәпитты ёх ярхәс района па воша яңхсәт, щәта 138-кем рүтьщәты тәхи нух вантсәт. Соцразвитие немуп хот эвәлт вәлүм **Н. Гусева** лупәс, рүтьщәты хотәт ушаңа рәпитләт, ар ювра вер дыв щәта ән шиваләсәт.

2015-мит одн олаң смена рәпитты пәты мосты пурайн вух мәсы. Тәм пұш тәняд ол киньши 1100 араттыя аршәк няврем рүтьщәс, нўм мўва иши и щурәс араттыя ар хуят яңхәс. Щәдта мәнум ол киньши мет ар рүтьщәты хот рәпитәс. Доверие немуп телефона тәм дүңән шеңк ар хуят Ёмвош, Сәрханл, Урай, Мегион па Нягань эвәлт карткедхүват пугәртсәт. **Е. Немчинова** нәмәсл, щи вошәтн мир ушаңа ән вәләт, хута па муй щирн нявремәт пәты рүтьщупсы дәщәтды, щит пәты карткед хүват щи олаңән иньщәсләт. Щи тухәдпи дўв нумсәлн рүтьщәты тәхет антитеррористической вер пәты товийн тўңширәңа нух вантты

мосл, хән щитәт худна ән пўншсыйт. Щәдта лупәс, интум вәнты кәсупсы мәнл, щит «Лучший загородный оздоровительный лагерь», «Лучший лагерь труда и отдыха», «Лучший палаточный лагерь» па «Лучший лагерь с этнокультурным компонентом» немәт тәйл. Непекәт кәсупсыя вәйт дор тыдәш 20-мит хәтл вәнты китты рәхл.

Ё м в о ш о к р у г у ч а с т к о в о й ё х Управленияйн рәпитты не **О. Хорошова** ай павтәс, пурверкайт вәлүм пурайн 82 лагерьн атма рәпитты вер шиваләсәт. Итәх тәхетн пәшасәт шўкатман вәсәт муй щитәт деләт, хот овәтн туман әнтәм, хотәт домофонәт па прокси-карта немуп щўңкәт, полиция ёх вохты ут ән тәйләт.

Уша йис, яртгяң муниципалитетәт хуши рүтьщәты хотәтн 15 атур верәт верум ёх рәпитсәт. Сәрханлән, Когалымн, Урайн па Ёмвошн итәх пурайн нявремәт худт шўкатум тўтәң әхләтн тыв-тухи тәтьлясыйт. Щи верәт тўңматты пәты пурверкайт верум ёх 53 арат непек хәншсәт.

«Округевн кашәң хәтл нявремәт вәлупсы дерамтлүв па дыведа нәтлүв. Ищипа лыпәт тыдәшн 27 ай ёх вевтам

вер версәт, щитәт кўтн нивдхушьяң эви-пух ОДН немуп тәхийн хәншаньщман вәлләт, лапәтхушьяң немхута ән рүтьщәсәт», – лупәс О. Хорошова.

Кўш щиты, рүтьщәты тәхетн тәм дүңән атур вер әнтәм вәс. Пурверкайт вәлүмн уша йис, итәх вошәтн опека хотәтн рәпитты мир мосты пурайн нявремәта нәтты ән мәнләт. *«Ма нынана дәнхалум лупты, мўң худыева ай ёха нәтты пәты рәпитлүв, щит пәты кашәң кәртән па вошнимухты ай ёх хуши мәнты мосл, хән дыведа нәтупсы мосл», – нәмәсл О. Хорошова.*

П о т р е б и т е л я т правайт вәнхәдты хотн рәпитты ёх 152-кем рүтьщәты па нух тўңматты хота яңхсәт, щәта уша версәт, ар тәхийн юхи яньщты йиңк сыстам. Хун мәшн щи хотәтн тәм пұш немхуят ән мәшитәс. Ләтут кавәртты хотәт па ләтутәт иши нух вантсыйт, итәх тәхетн щи хотәт хәдәңәт вәсәт па нявремәт мосты щирн ән лапәттәсыйт. Щәдта рүтьщәты мўвәтн хәннехәйт пурты хумәлхайт щих велсыйт, 78 щурәс хуят мәшәт эвәлт прививкайн версыйт, щитәт кўтн 25 щурәс пух па эви вәс.

Ёмвош округән вәдты МЧС рәпәтнекәт лагерят хуши ветсот пұш эвет, пухәт па вән ёх хотәт эвәлт сора ким етты вәндтәсәт, дәлн тўт ёсупсы питты артән щит верты ат хошсәт. Щәта хот питрәта непекәт ехәтман вәлләт, хута хәншман, муй верты тўт ёсупсы пурайн па хутысаты вәдты, дәлн хотәт тўтн ал дәсыйт. Щи тухәдпи ай ёх кўтнарсыр кәсупсәт верәнтсыйт, дыведа тўт хәрәтты пурмәсәт вандтсыйт па тўт хәрәтты ёх рәпитты хотәта тәтьлясыйт. Хопәтн яңхты вер дерамтты хотн рәпитты мир рүтьщәты тәхетн вәдты певәлды панәт нух вантсәт па айлат ёха пугәртсәт, муй щирн хопн яңхты муй юханән певәлды мосл, дәлн дыв йиңка ал рәкәнсәт.

Здравоохранение хот эвәлт вәлүм не **Р. Шевелева** лупәс, 2015-мит одн 117 щурәс эви-пух рүтьщәты хотәтн нух ямәлдыйт, олаң сменайн 32 щурәс ай хуят нух тўңматсәт. Дыв пәтәда Югра мўвн 474 ямәлды па 424 леккәр хот йит рәпитл. Санаторията тәм пұш хәлүм мулдас щурәс няврем китды. Тәм пўляң Кавказской Минеральной Вода, Белокуриха па Анапа хуши щурәскем хуят рүтьщәсәт. «Родник» хотн (Тюменской область) яртгяң няврем вәс, «Юган» хуши – 244 эви-пух. Рүтьщәты хотәтн 136 ай ёх тохтүрәт хуши яңхсәт, тәняд дүңән кәт пұш араттыя щимәш хуят ар вәс.

Здравоохранение департамент ёх Нефтеюганск воша, Нефтеюганской района па Урая, Пыть-Ях яңхсәт. Дыв уша версәт, арад пеләк лагерь ямсыева рәпитләт. Тәп итәх пурайн леккәрәт вошәң па кәртәң кәщя хотәтн рәпитты мир пида вәтца

верӑт ӑн лӑщӑтлӑт. Шит пӑты Октябрьской и Кондинской районӑнӑн, хӑн нявремӑт кӑшана йисӑт, па тӑхетн ши олаӑн имухты уша ӑн версы.

Труд па занятошь населения хотн рӑпитты хӑ **В. Беспояско** ай павтӑс, нялхушьяӑн шураӑс айлат ӑх лӑнӑн рӑпитты питлӑт. Шив нялъяӑн миллион шойт вух тӑруптӑды. Вӑщ тылӑщ питум артӑн ши хуятӑт эвӑлт 63-кем процент рӑпитсӑт, вӑйт дор тылӑщн 2500-кем пухӑт, ӑвет рӑпитты питлӑт. Дыв тылӑщ мӑр лапӑткем шураӑс шойт вух ӑша павӑтлӑт.

Спортивной туризм Федерация хотн кӑщяя вӑлды хӑ **М. Булаев** путӑртӑс, муй ширн рӑтьщӑты ӑх вӑра-вӑнта янхлӑт. Лӑв нумсӑлдн, дӑлдн хӑннехӑйт рӑтьщӑты пурайн тӑдаӑа ат вӑсӑт, туристской тӑхетн рӑпитты мир арсыр вера вӑндтӑты мосл. Щӑлта МЧС рӑпатнекӑт нӑлам ат дерамтлӑт, худта рӑтьщӑты ӑх мӑндӑт. «*Интуртуристской рӑтьщупсы верты хуятӑт ши вера немхута ӑн вӑндтӑлдыт. Шит пӑты шимд хуят шит ушӑна лӑщӑтты хошлӑт. Мӑн каш тӑйлӑв ши вера вӑянтты па па ӑх рӑтьщупсы верты вӑндтӑты*», – лупӑс спортивной тӑхи кӑща.

Мирхот сухӑнты едпийн Ӑмвош мӑвев кӑщяя нӑтты хӑ **А. Путин** лупӑс: «*Юхи хӑщум олаӑтн нявремӑт пӑты рӑтьщупсы яма лӑщӑтты питсы. Тӑп 2015-мит одн рӑтьщӑты тӑхетн ар аум вер тывӑс. Сыры щиты ӑн питылӑс. Шит пӑты нынана рӑтьщӑты хотӑтн вӑлды рӑпатнекӑта лупты мосл, дӑлдн дыв тӑнширӑна ай ӑх ат давӑлдӑт*».

Реональда ОЛЬЗИНА

Манстӑр вош эвӑлт хот омӑсты хӑ

Тӑмхӑтл ма Манстӑр вош эвӑлт хот омӑсты хӑ Олег Николаевич Тарханов олаӑн хӑншты лӑнхалум. Лӑв, неш, вухаль мир поэт Андрей Семёнович Тарханов пила рӑтная вӑл. Шит пӑты «Хӑнты ясӑн» газетаев мухты лӑвела вӑща ясӑн китл.

омӑсты ӑх пила Манстӑр вошн Тӑрум хот омсӑс, ши тумпийн емӑн хот пӑнӑлдн арсыр мосты ампарӑт верӑс. Олег лупӑс, лӑв ши хот лаӑда перна доньщлӑтӑс. «Ма худна перна пос ӑн тӑйлум, ястӑсум, Емӑн хот омӑсты етшӑлӑв – имухты перна пос пунлум», – така лупӑс Олег. Мет сыры Тӑрум хот тӑп Тӑпал вошӑн ӑх

Лӑв ащел Николай Тарханов – вухаль хӑ, Кондинской район Ягодной кӑрт эвӑлт, ин щӑта Валера яйл па Юлия упед па па рӑтналад вӑлдӑт. Ӑнкел сӑран мир не, Сӑмӑтвош район Саранпауль кӑрт эвӑлт вӑс.

Тӑм пухие, вантӑ, хоттел ӑх – кӑт мир эвӑлт, ширн юдн тӑп рӑщ ширн путӑртсӑт. Олег тӑп ӑша сӑран ясӑн тӑйл. Лӑв Манстӑр вошн сема питӑс, тӑта ӑшкола етшуптӑс, ши юпийн Ӑмвош машинайтн янхты хӑя вӑндтылӑс. Елды армияйн служитӑс. Ӑхӑт рӑт кӑртӑла керлӑс, сыры почтайн рӑпитӑс, щӑлта хотӑт омӑсты питӑс.

Тӑняд лӑв Тӑпал вош эвӑлт юхтум хот

хотӑт омӑссӑт, ши юпийн кӑртӑн мир ищи рӑпатяя вӑты питсыт. Манстӑр вош хӑват шӑшмема ар йидуп хотӑт, яма верум машинайт янхты кев ӑшӑт шивадӑсум. Тӑта 7-10 ол юхлы такси тывӑс, вантӑ, юхи хӑщум олаӑтн вошӑн мир ара йис.

Ма лӑвел иньщӑссем, муйсӑр нӑшайт дыв вошелн худна вӑлдӑт. Лӑв щиты юхлы лупӑс:

– *Итӑх пурайн айлат ӑх ӑн вӑлдӑт, муйсӑр тӑхета рӑтьщӑты янхты. Вантӑ, культура хот нивӑл ол омӑслы. Тӑп юхи хӑщум олаӑтн мӑн хущева ӑшкола омӑссы, ӑшавӑл Манстӑр районной пӑльница етшуптӑды, ши тумпийн хӑтл мӑр ай нявремӑт вантман тӑйтты хот омӑсты питды. Итӑх*

пурайн Манстӑр вошелн эвӑлт давӑрт па тӑхета янхты. Мирев шеӑк давӑлдӑт, хӑн Приобье вош хуща Ас шӑпи кев нураӑл верды. Ши юпийн вошӑн хуятлӑва кеншӑк питл па вошӑта муй кӑртӑта янхты, лапкайтн л е т у т ӑ т - п у р м ӑ с ӑ т тындышӑка йилӑт. Итӑх пурайн «Заря» тӑтӑн хопн давӑрт Приобье воша юхтуптыйлды, вантӑ, ар хуят шив мӑнты вӑратлӑт. Тӑм вош эвӑлт карты ӑш муй автобусӑтн па вошӑта мӑнты рӑхл. Сӑсн па товийнитӑх пурайн кӑт-халум хӑтл тухлӑн хоп давӑлдӑв. Ищкы пурайн тӑл ӑш хӑват Нягань воша янхлӑв.

Олег лупӑс, хуты Манстӑр вошн па ай вошӑтн ищи шимӑщ нӑшайт вӑлдӑт: айлат ӑвет ӑшкола юпийн вӑн вошӑта вӑндтыйлды мӑндӑт, юхлы ӑн керлӑлдӑт, ширн айлат хӑя давӑрт ими вӑйтты. Олег 36 ола йис, тӑп худна ими ӑн тӑс. Ши кӑтн лӑв лупӑс, хуты юхи хӑщум олаӑтн кӑртӑн айлат ӑх непекӑна йитӑл юпийн юхлы керлӑты питсӑт. Тӑта «Айлат рӑпатнек» поступсы яма рӑпитл. Юхи хӑщум олаӑтн аршӑк няврем сема питл. Итӑх ӑх па вошӑта вӑлды-рӑпитты янхсӑт, ин юхлы юхӑтсӑт. Дыв лапка пӑншсӑт па мойӑн ӑх пӑты вӑлды-холты хот омӑслӑт.

Рӑтьщӑты пурайн Олег вӑнтӑн тулхӑт, воньшӑмутӑт ӑкӑтл, ши тумпийн лӑв вӑтӑн рӑт хӑйдиты стихӑт хӑншӑл.

Олег, хот омӑсты ӑх емӑнхӑтл пила, тӑлан ӑш, тӑлан кӑр. Елды ищиты хурамӑн хотӑт омса, дӑлдн Манстӑр вошӑн мира щӑта ям вӑлды ат вӑс!

Людмила СПИРЯКОВА

Нявремәт рўтыщәләт

Тәм ванән Тэка яңхемн ай пухиет па эвиет ашкода-интернәт пўңәдн юнтман хәхәтләсәт. Дыв кашәң ол тәта рўтыщәләт.

Дыв пидәда Елена Новьюхова рәпитл па павән хуятәт. Нявремәт пәты арсыр әмәщ утәт ләщәтлүйт. Хотдыпийн дыв кина вантыйлдәт па әмәщ верәта хушдүйт. Ши хәтләт мәр ар щос камн хәхәтләләт. Итәх пушхиет сәмләдн талдүйт шахмәт юнтән юнттыя. Детут

кавәртты хуятәтн епләңа лапәтлүйт, щимәр фруктәт деләт па сокн яңышдәлүйт. Ши тумпийн шукщәтты верәта ищи вәндәлүйт. Кәртәң нявремәт тыв яңхты шеңк ләңхаләт. Тәта дыв яма рўтыщәләт па щәдта ашколайн яма вәндтүйлдәт.

Раиса РЕШЕТНИКОВА

Пушхәт хәнты ясәңа вәндтәл

Татьяна Валентиновна Молданова Ваньщавәт кәртәң күтүп ашколайн оләнмит класс вўш әвәлт па 4-мит класс вәнта нявремәт хәнты ясәңа вәндтәл.

Лүв рәпатайл пәта тәмәщ айкеләт тәс, хути мет оләнән ай пухәт па эвет пида сыр-сыр яснәтуша верләт. Щәдта ши ясәң тайты щирәт ямсыева арталдәт па путәртләт, мәта пурайн дывел мосл па рәхл путра ләщәтты. Ши вер юпийн киникайн хәншум моньщәт

лүңәтләт па ай нявремәт лупләт, муй оләнән ши непек хуши айкеләт мәнл. Татьяна Валентиновна путрәт щирн, ай пухәт па эвет шеңк вешкәтә дыведа юхи мәты рәпатайл верләт па арсыр йилуп яснәт вәндтәләт. Итәх пурайн сыстам хәнты ясәңән нявремәт лүң мәр рўтыщәты

щирләд оләнән сыр-сыр хурамән айкеләт дывел вәндтәты неңеда тәләт. Рәт мир литература урокәт мәнты пурайн вәндтүйлдтү пухәт па эвет шеңк әмша тәйдәт щистихәт па путрәт, мәта утәт хәнты па рўщяснәтн яма хәншман вәлдәт. Тәм йис нявремәт, вантә, худыева айтелн рўщ яснәнәт. Ши пәта сырия мулты путәр шәпие рўщ ясәңән лүңәтләт, уша щит верләт па ши юпийн велщи рәт яснәдн ши

путәр вәндтәты питләт.

Щәдта Татьяна Валентиновна путәртәс, тәм күтн лүв вәндтәты нявремләд «Вурңа хәтл» оләнән арсыр яснәт әкәтләт. Сырия лүв айдат әхдаләд путәртәс, муйсәр тәм емәңхәтл па мәта пурайн иса шуши мир хуятәтн постәды. Рисования урокәт мәнум щосәт пухәт па эвет арсыр хурамән хурәт немасыя хәншсәт. Ищиты тови пурайн дыв хўд велпәсләты әх емәңхәтл оләнән айкеләт верләт, сыр-сыр яснәт ши оләнән әкәтләт па хурамән путрәт ләщәтләт.

Юхи хәшум оләтн хәнты ясәң яма вәндтәты айдат хәннехуятәта дыв әңкидал-ащидәл юдн шеңк яма нәтләт. «Мўң веритты кемн нявремәт пида рәт ясәң па литература вәндтәлүв, кашәң хәннехә айтелн лүв мир яснәд ки тәйл, щит мет вудаң вер», – тәмиты ай нявремәт хәнты ясәңа вәндтәты не Татьяна Молданова юхи хәшум күтн лупәс.

Т.В. Молданова вәндтәты нявремләд пида

Владимир ЕНОВ

Ван хатлуп тылащ 23-мит хаталн 1994-мит одн Генеральной Ассамблея ООН тахи поступсы версат кашӑн ол вӑйт дор тылащ 9-мит хаталн иса мӑвӑтн шуши мирӑт емӑнхӑтл постӑты щира.

Йинтуп катӑлды дыв хошмел

Ши вӑш эвӑлт шуши мир емӑнхӑтл мӑв луваттын постӑды. Ёмвошнвӑйт дортылащ 9-мит хаталн алӑная нивл щос кемн ӗх иса мӑвӑтн вӑлды шуши мир емӑнхӑтл постӑты щира яха ӑктӑщӑт. Мет сыры кӑт юрн хотӑн версайӑн. Шуши мир общинайт хӑл, воньщӑмут тыныты тахет лӑщӑтсӑт. Ёмвош округн щихӑтл «Славим человека труда» немуп кӑсупсы верса. Камн лӑщкам хӑрн шӑкщӑты

па верӑнтты ӗх кӑрт тывӑс. Тыв Курганской, Свердловской, Тюменской, Челябинской, Ямало - Ненецкой па Югра мӑвӑт эвӑлт тӑса верӑнтты хуятӑт юхӑтсӑт. Мир эвӑлт атӑлтшӑк тӑхийн ӗнтӑсты, нюхрантты па шӑкщӑты хошты мир кӑсты олнитсӑл. Дывела няд щос мӑр юх эвӑлт дый, тунты эвӑлт сӑн, хӑл па вӑлды сух эвӑлт хир верты мосӑс. Кӑтӑлн кӑсты ӗх имухты сора па хошты щирелн

верӑнтты нарумсӑт. Дыв шӑкшум мӑрелн мойӑ хӑтла юхтум мир нюки хотӑтн хӑл хошум йиӑк, шай яньщӑт. Итӑххуятӑт тӑс не, тӑс хӗ верум арсыр пурмӑсӑт лӑтсӑт. Ши тӑмпи увӑс мир арӑт па якӑт тӑлан хӑтл ванлтӑсыйт. Нуви сӑнхум вош эвӑлт «Увӑс хурамӑт» немуп тӑхи неӑт хӑнты ими якӑт яксӑт. Лянторвош эвӑлт «Пимочка» тӑхи ӗх па Вера Кондратьева сувӑн арӑтарисӑт. Ищиты мир кеша Алтай, Челябинск мӑв ӗх арисӑт па яксӑт. Айнявремӑт кеша арсыр юнтӑт верӑнтсайт. Эвет па пухӑт ӗхӑл шӑпа навӑрсӑт, ӗхӑлн ювтӑтьлясӑт. Кашӑн кӑсты хӑннехӗ верум пурмӑслад мира ванлтӑс. Имудтыйн емӑнхӑтл мӑнты хӑра Югра мӑв губернатор юкана вӑлды не Наталья Комарова па Ёмвош округ ӑхтыйн мет вӑн федеральной инспектор Дмитрий Кузьменко юхӑтсӑнӑн. Елды **Н. Комарова** яха ӑктӑшум мира ясӑн лупӑс:

– Шуши мирӑт емӑнхӑтл пида нынты! Югра мӑвн сот мудтас арсыр мир вӑл, ши кӑтн тӑм хӑнтӑт, вухалят йис мӑв. Мӑн ин тӑта «Славим человека труда» немуп кӑсупсы версӑв. Мет ям шуши мирӑт емӑнхӑтлн щимӑщ кӑсупсы версӑв. Вантӑ, шуши мирӑт мет яма па кармака хошлӑт рӑпитты. Тӑмхӑтл кӑсум ӗх ванлтӑсӑл, муй иты дыв няд щос мӑр пурмӑс верты пӑксӑт.

Ши тумпи кӑсты ӗха

тӑпӑн ясӑт Россия мӑв культура верӑт тӑты министр хӗ Владимир Мединский па Уральской мӑв кӑща ики Игорь Холманских китсӑнӑн.

Кӑсупсы Уральской округн вӑлды мир кӑтн лӑщӑтса. Щит «Народные художественные промыслы» хӑлум щирн: «Юх пида шӑкщӑты» верн олӑн тӑхия Челябинской мӑв эвӑлт юхтум хӗ **Юрий Деняев** питӑс. Лӑв няд щос мӑр дый верӑс. «Тӑнты эвӑлт арсыр пурмӑсӑт верты» щирн **Владимир Деняев** олӑн тӑхи вӑс. Лӑв хурамӑн вӑн сӑн няд щос мӑр верӑс. «Вой сух пида шӑкщӑты» ӗх кӑтн мет сора ӗнтӑсты Ямало-Ненецкой округ эвӑлт юхтум ики **Яков Салиндер** хошмӑл. Тӑм хуятӑв хӑншӑн тӑтщӑн хир няд щос мӑр ӗнтӑс. Кашӑн кӑсум хӑннехӗ ар ол мӑр ши верӑт верман вӑл. Дыв шӑкщӑты яма хошлӑт.

Тӑмӑщ вер Югра мӑв кӑща юкана вӑлды не Н. Комарова унтасн лӑщӑтса. Югра мӑв эвӑлт Нягань вошӑн хӗ юх эвӑлт шӑкщӑты Александр Синицын, Сӑрханд вош эвӑлт вой сух пида шӑкщӑты ими Наталья Павлова па Нижневартовской район Аган вошӑн не Татьяна Уколова кӑссӑт. Лӑв тӑнты эвӑлт арсыр пурмӑсӑт верты хошл. Тӑм емӑнхӑтл пурайн кашӑн хӑннехӗ рӑт мирл лӑмӑтсухӑт лӑмӑтман вӑс.

Ульяна МОЛДАНОВА

Вүш тыдăш 21-мит хăтăдн Октябрьской районăн Шăншвоша шуши мир айдат ёх III-мит вейтантупсыя аќтăшсăт. Тăм вĕн мирхота Октябрьской, Белоярской, Советской, Сърхăнд, Ёмвош, Сўмăтвош, районăт па вошăт эвăлт эвет па пухăт юхтыйдсăт. Тăм пўш тăта 62 айдат хăннехĕ вĕс. Мет олаң пўш тăмăш вейтантупсы Нуви сăңхум вош районăн Ваньшавăт кертăн 2013-мит олдн верăнтсы. Щăлта 2014-мит олдн Сумăтвош районăн Тэк кертăн эвет, пухăт вейтантыйдсăт. Тăмăш мирхот айдат ёх кеша «Югра дьлднуптăты» тăхийн рĕпитты ёх лĕщăтыйдăт.

Мосты вейтантупсы вĕс

Олаң хăтл етн ар мўв сўн эвăлт «Нюрмăт» немуп нявремăт рутыщăты вĕнт кĕрта юхăтсўв. Щи кĕрт Ас эвăлт увты Шеркалы немуп юхăн кимăдн вĕд. Етн ияха аќтăшсўв па кашăн хăннехĕ путăртăс, мăта тăхи эвăлт юхтăс, муй верман вĕд. Щиты айдат ёх кўтĕдн вĕтăңа йисăт.

Кимăт хăтл алăңая Шăншвош кĕртăн хăнты ими Мария Зверева Ная-Вĕрта поресты пăсан верантăс. Ёхăт шуши мир «Югра дьлднуптăты»

тăхи кĕща лăңкър не Людмила Алфĕрова па айлат ёх тăхи кĕща хĕ Виктор Банк путăртсăнăн, муйсър дыв рĕпата айлат ёх пида верлăт. Елды эвет па пухăт арсыр вера вĕндтыйдты питсăт. Ваньшавăт кĕрт эвăлт юхтум айлат эви Марина Молданова па Нуви сăңхум вошăн не Виктория Костылева имета вандтăснăн муй иты тĕса турлопăс сăк эвăлт кăрăтты. Мет каркама турлопăс Алла Русмиленко верăс. Касум

вош эвăлт юхтум хĕ Олег Потпот ёх нарăсьюхн нарăсты вĕндтăс. Ай ёх шеңкĕ эмăща нарăсьюхăн юнтсăт. Итĕх нявремăт имухты тĕса юнтты питсăт.

Маргарита Рябова айлат хуятăт хĕ як якты вĕндтăс. Тĕса йис як Олег Тарлин, Виталий Рускин, Юрий Хаймазов па Антон Нахрачĕв яксăт. Щи тумпи неңăт вандтăсăт, муй иты сурăх лудăн хўда верла.

Хĕдмит хăтл айлат ёх «Будущее Югры в руках молодежи» немуп мирхот лĕщăтсăт. Тăта эвет па пухăт ай вошăтн па вĕлупсыин вĕдты лавăрт суртăт олаңăн ай павăтсăт. Дыв хĕлум тăхи щирн рĕпитсăт. Олаң утн кăпăртум нявремăт нумăсн мосд ай вошăтн, кĕртăтн мир кеша рĕпитты тăхет лĕщăтты. Щăлта оса тынесты па шурăслăты верăт нухалумты. Кимит тăхийн вĕлум ёх лупсăт, хуты рĕт ясăн вĕндтăты па елды тĕты мосд. Айдат хуятăтинститутăт етшуптăтĕд юпийн имухты рĕпатая вўянты нĕтты мосд. Щи тумпи вĕдты хотн шуши мирăн тăрумлайт. Хĕдмит тăхийн рĕпитум айлат ёх интернатăтн енумты нявремăт вĕлупсы нўшайт лĕщăтты вер олаңăн ай павăтсăт. Дыв нумсĕл щирн хăнтĕта, вухалĕта па юрнăта тармашăк шурăслăты верăта вĕндтыйдты мосд. Щăлта нĕптĕд вĕна ювум мир эвăлт йис

путрăт, моньщăт па арăт нух хăншты мосд. Тăм мирхот пураин айлат ёх пида Октябрьской район кĕща не Анна Куташова вейтантылдĕс. Дўведа эмăш хĕлăнтты вĕс, муйсър лавăрт суртăт олаңăн эвет па пухăт путăртсăт.

Елды ияха юхтум айлат ёх арăн па якăн вандтупсы лĕщăтсăт. Октябрьской район Шăншвош эвăлт Мария Зверева, Елизавета па Виоллета хиднедал пида арийс. Дыв «Султумие» немпи тăхи тăйдăт. Щăта Мария Герасимовна нявремăт хăнты яка па ара вĕндтăд. Сърхăнд ясăнăн сувăң арăт Светлана Сенгѐпова арийс. Елды Нуви Сăңхумвош эвăлт юхтум «Увăс хурамăт» немуп тăхи эвет аритты па якты лодюмсăт. Мирăкмум хăрн «Ешăк най» немуп тăхи хĕ Виктор Банк йис ики як якăс. Елды Сърхăнд мўв эвăлт юхтум хĕ Виталий Рускин па Касум мўв хĕ Олег Тарлин айлат ёха вандтăснăн хутыса дыв тĕса хошлăнăн ай хопн яңхты. Дыв хоп ĕхтыин лодьман па хошлăнăн довăлды. Тăмăш мирхот «Югра дьлднуптăты» па Ас-угорской айлат ёх тăхеңăн лĕщăтсăнăн. Дыведа Ёмвош округ п р а в и т е л ь с т в а , Октябрьской район кĕщайт па Шăншвош йис кўрмăс шавиты тăхийн рĕпитты ёх нĕтсăт.

Ульяна ДАНИЛО

Сорни сэй па хурамәң Элаль

Катра пурайн щит вәс, хәтл па тыләщ и лепн вәснәң, тухләң войт па вәнт войт Сорни сэй немуп рәт пила ләхсәңа вәсәт.

Ши йисн Ләв юхан кәрәщ сәңхумн Сорни оңтәң вўды вәс. Кашәң аләң нык яңхәс па намн кўрнәлн пәрәнтмәлн мухәлая сорни сэй пәрыйс. Хәннәхәйт вўдые сәмәңа тәйсәт, епләң нянян лўвәл лапәтсәл. Ши ех кўтн дыкәң велпәс хә, ущмарәң велпәс хә, уркащты велпәс хә вәс. Лўв уркащты сәмәң вәс:

– Ма әрәң велпәс хә, ма апрәң велпәс хә! Ма пўпи еша павтыйлсум, кўрәң вой еша павтыйлсум.

Лыкәң велпәс хә Сорни оңтәң вўды катәлты нумәс павтәс, хўв мәр лўв юпелн доместәс. Илатн катлсәлдә. Вўдые худт мәншәнщәс, дыка йис па кәрт эвәлт вәнта наврәс. Лўв юпелн мир ищи ши кәрт хәйсәл. Веккеши щәта няврем сый ән сащл, тәп улы-мулы велпәс хә, лыкәң велпәс хә щәта хәщәс. Тухләң войн па вәнт войн лўв няхаадмийлсы, мойпәр икийн дыкәң

етсы:

– Улы-мулы велпәс хә, пәлты велпәс хә, ма әңхәма илрәкнәс па еш-курем шепәс. Ха-ха-ха!

Войт худт дыкащсәт па мойпәрн улы-мулы велпәс хә Сорни сэй кәрт эвәлт ед вошитсы. Хўв ши кәртие талты омсәс, ипўш щив вўды не юхтәс – хурамәң Элаль. Лўв эвәлтәдә әхәт йилуп рәт, каркам рәт тывәс. Ипўш Элаль нык мәнәс па Сорни оңтәң вўды шиваләс, лўв курнәлн пәрәнтмәл пурайн мухәлая сорни сэй пәрыйс. Вўдые Элаль пелы әңкәрмәс па нюр лупәс: «Вәдә, Элаль, ма сәңхумемн, хәтлә амтәтьдә, тәрума амтәтьдә па рәтлән тухләң войт павәнт войт пила кәрәщ сәңхумемн ләхсәңа вәлты вәндлә». Ши вўш эвәлт ши кәрт хуши няврем сый йилпа сащты питәс, нарәс сувәт сащләт, нявремәт якләт, имет ариләт. Йилпа Сорни оңтәң вўды пила

мир ләхсәңа вәлты питсәт.

«Сорни сэй» немуп луңәлтуп ванлтумн вәщ тыләщ 30-митн Сўмәтвош пўңәлн омәсты рўтьщәты тәхи пўншсы. Вош эвәлт мотор хопн щив хәт минута арат мәнты, тўтәң әхәлн – хәлүмъян кем минута арат. Рўтьщәты юхтум эвәта па пухәта «Сорни сэй» тәхи кәщә не **Ольга Филиппова** вўщә ясәң лупәс:

– Тынәң нявремәт! Мўңева шеңк яма вәл тыв рўтьщәты юхәтман пәты. Ләңхәлум, ләлн тәса тәта ат рўтьщәсты па тәләңа ат вәсты. Мўң ар әр пунлўв, ләлн нынана ям рўтьщәты ат вәс. Ләхсәңа па кўтәвн нәтәсман вәлты питлўв. Ям әш, ям пәнт нынана!

Ши юпийн отрядәт кәщәйт Марина Зубарева, Стелла Сметанина, Елена Кирушева, вожатыйт Дарина Кустышева, Аня Кирушева, Максим Дереча па нявремәт «Кўрәң вой» «Тәхыт рут» па «Кўщарыт» тәхет эвәлт мира ванлтәсәт,

муй верты дыв хошләт: арәт арисәт, «Вўды як» яксәт, «Уркащты велпәс хә», «Кўрәң вой па кўщары» луңәлтупнәң ванлтәсәт па ниншәщсәт. Ай ех тухәлпи ши вер Хранитель Времени немуп хә вантәс, лўв катра йис эвәлт Сорни сэй кәртаюхтәс. Пухәтпа эвәт лўвәдә тўнщираңа, ләхсәңа вәлты па Югра мўв лавәлты ясәң мәсәт.

Әхәт «Сорни сэй» хуши рәпитты ими Галина Матвеевна Руденко ай па вән ех пәсәңәң кушмәлдтсәдә. Щәлтә нявремәт вән хуятәт пила вотвойт нух адмәлдтсәт па еша катәлман хулыева кәрт хўват яңхсәт, ши юпийн хур вўсәт. Щиты дыв «Сорни сэй» хуши рўтьщупсы пўншсы. Етнәң нявремәт яксәт па рат хәр мухәлая омәсман арәт арисәт. Ямарўтьщупсы пўншум вер мәнәс, щирн Сорни оңтәң вўды па хурамәң Элаль Ләв юхан кәрәщ сәңхума юхтум ай ех вана вўснәң.

Реональда СУРЕЙСКАЯ

Там дунан Уральской регионан 23-мит Бажовский фестиваль вэс. Шив Россия мув арсыр тэхет эвэлт вет шураскем хуят юхтыдас. Нуви санхум район эвэлт шив Сорум кэрт «Вольница» казакат ариты тэхти ёх па Нуви санхум вош «Увас хурамат» хуятат янхсат. Хелум хатл мар юхтум хуятат арсыр арат, якат пида 22 касупсы вер ванлтасат. Шит вантты 22-кем шурас ханнехэ юхтыдас.

Шуши мир арат па якат ванлтасат

Ванлтаты тэхет арширн альман вэсат: Малахитовая, Яшмовая, Изумрудная, Агатовая, Бирюзовая па Хрустальная. Нуви санхум район эвэлт юхтум хуятат Изумрудной тэхийн арлад па яклад ванлтасат.

Арат-якат тумпи шукшаты ёх щата па вэсат па верум хураман пурмаслад мира ванлтасат па тынысат. «Мастеровая слобода» немпи тэхийн щир вэс

арсыр ушхуль щункат па сыр-сыр эмаш пурмасат лэтты. Мет ар мойн хуят Ёмвош эвэлт юхтылум «Обь» община лоньщалтум юрн хота дунтыйдсат. Хута дыв ханты соламатн, арсыр хулн, сорт лытупн па па еплан увас мир лэтутатн лапатсыйт.

**Надежда
РУСМИЛЕНКО**

Нуви санхум вош

Тукьякяң кэрт - айлат пұра эмаш тэхти

Хантэт күтн йис вүш эвэлт ар нявреман хоттел ёх вэсат. Нявремат күтэлн ияха нётасман вэлты вондтыйдсат. Анкиладн-ащилалн дыведа рет мир йис верат ванлтасыйт.

Лыпат тылащн Тукьякяң кэртан хоттел хуятат пата еманхатл верантсыв. Кэртан хуятат кўлупн актасат. Кашан хуят лўв юкан вер вейтас. Неңат няврем ернасат ёнтсат, пушхат хурат ханшсат. Воншак нявремат пата юнтупсат лэщатсыйт. Шци юпийн хулыева хул хошум йиңк янышты па еплан хўлаң

нянь леты мансат.

Ищи хатл юхтум ёх ванлтасат муйсар ернасат дыв ёнтсат. Мария па Екатерина Гришкиннан хэнты аңкелн Надежда Гришкинайн ёнтум сухат ванлтасат па аңкел олаңан ай тэсат. Карина Себулова пата аңкел Рима Слепенкова хураман ернасат ёнтал.

Мет ай эвие Люба Себулова ищи хураман ханты сухн еманхатла юхтас. Шит аңкел Август Себулова ёнтас.

Там ханты кэртан йис вүш эвэлт имет хураман сухат ёнтты хошсат па щи вера эвидал па хилнедал вондтасат.

Тукьякяң кэртан вэна ювом ими Пелагея Алексеевна Гришкина хотн аңкелн Мария Николаевна Лельховайн (1898 ол) ёнтум пурмасат худна лавалман тайдыт.

Интам вэнты там вер

худтан вэшас. Тукьякяң кэртан имет тэс юл ёнтлат па хураман севум вейт тыйлат.

Нуви санхум район «Югра лыднуптаты» тэхти эвэлт «Родник» немпи кўлупн рэпитты неңата Надежда Гришкиная, Роза Тользиная па Анна Себулова вэн пэмащипа ясаң луплўв. Дыв там еманхатлwertы мўцева така нётсат.

**Надежда КОСТЫЛЕВА
Ханты ясаңа тулмащтас
Надежда ВАХ**

Мосты верат дэщатсүв

Там йисн Ларьякской поселения Ларьяк керт тухалпи Корлик, Вэн Ларьяк, Чехломей, Сосновый Бор па Пукьюг кертат дэщан вэлдэт. Щата 2075 хуят вэл, щитат эвэлт 1030 ханнехэ щит хантэт, вухалят па юрнат. Ларьяк хуши там пүляң 938 не-хэ вэл, 305 хуят щит шуши ёх.

Корлик кертан 600 мултас хуят вэл, 75 процента – хантэт. Чехломей хуши катсот мултас ханнехэ вэл, Сосновой Бор хуши нив-льяңкем хуят, Большой Ларьякн няляң мултас не-хэ, Пукьюг ешайн лап тэхарлы, щата тэп хэлум семья хашас.

Там пүш мүн мўевн талн шеңк ар доньщ питас, щит паты интум ар тэхетн вэн йиңк. Хутысаты Ларьякской поселениян вер вэл, кертан кэща Евгений Звезда ай павтас.

– Хэн ма Ларьяка мәнсум, вантсем, итэх тэхетн вэнт йиңкән вўсы. Кертатн хотатищи йиңкан вўсийт?

– Ларьяк хуши гидропост немуп тахи вэл, щит унтасн уша йис, мет вэн йиңк 1983-мит однвэс – 708 сантиметра арат. Там хатд Вах юханан 624 сантиметра вўшн йиңк вэл. 1983-

мит од вўш эвэлт, хэн кертэв йиңкән вўсы, щит эвэлт давләсты вэндсүв. Сыры Красной луч па Октябрьской вош хўдэңан кашан од йиңкән вўйлясийнән. Щит паты увас олаңан дамба версүв. Кашан од ай кертылащн поступсы есалдүв, муй щирн еңк нопатты юпийн кертлүв вэн йиңк эвэлт давалды питлүв. Там пүш вэн йиңк давәдсүв. Вантэ, тәдэв шеңк доньщан вэс па сўсн нёрумн ар йиңк вэс. Кашан кертан ашколайт хуши ханнехэйт вэдты-хэдты тэхет дэщатсүв, щата удтэхет, дюхитыйдты пурмасат па па утат сопаса вэлдэт. Мир лапатты тэхет ищи версүв. Мосты ки питл, щит хотатн кертан ёх вэн йиңк пурайн вэдты питлät.

Там ванан Корлик кэрта яңхсум, щата Катра Корлик хуши хотат йиңкән вўсийт.

Хотхарыйн йиңк антэм, хотат мухалая йиңк. Интум итэх хотат эвэлт йиңк нух амартсүв па намн сеяң хират пўнсүв. Худна нивл хот нух соралды мосл, дыв юхан хонанан омәслät, щит паты сейң хират намн пунты щир антэм.

Ларьяк хуши товийн обваловка вер версүв. Щит паты Осипенко немуп вош хўдыин хотат па ошат йиңкән ан вўсийт. Корлик кертан там пүляң йиңк ид манты питас. Вэн йиңк юхтум вўш эвэлт интум вэнтн няляң мултас сантиметра ид манас. Мўң вэдэв, хэн Корлик хуши йиңк ид манты питл, еша вэл Ларьякн ид манл. Щирн, там пүш Ларьяк кертан верев яма вэл.

– Муй вердаты, хэн лўнән вэнт тўтн делды?

– 2012-мит одн шеңк даварт пура вэс, ар мўв тўтн лесы. Тылащ мәр пәсаң кўтн вэсүв. Юхан хўват хопн мәнтэвн тәп яңкем метра елды пант кәлдас. Мира маскайн яңхты, мөшан ёха па нявремәта па мўвата мантылүпсүв. 2012-мит одн Чехломей пўнәлдн тўт ёсупсы вэс, ар ёр

пунсүв, ләдн хотат тўтн ад лесыйт. Кертан мир тўт хәрәттн ищи нөтсәт: мўв хирсәт па йиңк аллясәт.

Вэнтан вәлдүв, щит паты округевн нәдам тўт ёсупсы питыйд. Айлат ёх немхуятн ан вәндтәсийт, хута рат хәр верты ан рәхл, йиңк хонанан верты мосл. Интум вэн йиңк пида тарәндәлүв, әхәт тўт ёсупсы вер олаңан кертан мира непекат орты питлүв.

Кашан кертан пожарной дружинайт версүв, щата рәпитты ёх тўт хәрәттн вәндтәлүв. Щалта мира ванкўтды луплүв, хути рўван хәтләтн вэнтан рат верты ан рәхл.

Кертлүв иса тўт хәрәттн пурмасат тәйләт: сыяңа путәртты щўңкәт, пожарной сохләт, картсәрәт, даймат, тўт хәрәттн йиңки хуша пәт. Чехломей па Корлики кашан кертан хәлум мотопомпа вэл, Вэн Ларьяк па Сосновой Бор хуши кәт щимәщ ут, Ларьякн сопаса ищи щитат удләт. Ар тэхетн пожарно-химической станцияйт йилпа пўншсүв, хэнтн щитат лап тэхрийдсийт. Щата тўт хәрәттн пурмас ищи вэл. Лўнән Корлик па Чехломей хуши тўт хәрәттнә немасыя рәпатнекәт вўлдүв. Поселения вух унтасн лўң пурая ханнехэйт рәпатая вўйлялүв.

Вэнтан тўт хәрәттн шеңк даварт. Ларьяк пўнәлдн вэнт антэм, щит паты кертэв питәрн тўт ёсупсы ан питыйд. Чехломей, Вэн Ларьяк па Сосновой Бор вэнт питрәтн омәслät, щит паты щата минерализованной тэхет версүв. Интум щитат нух сыстамлүв, ләдн щит мухты тўт ёсупсы кертата адюхтас.

Реональда ОЛЬЗИНА

ВЭЯТН ЩИ ОЛӘНӘН

Ларьяк – катра ханты керт там пүш 255-мит ода йил. Корлик керт щит киньши катра, лыпәт хойты тылащн 265-мит од пориләты питл. Хўв мәр Ларьяк Ваховской мўвн вулаң кэрта вэс. Катра йис непекәтн Ларьякской мўв олаңан Сәрханлән вәлум Ф.В. Волинской па И.В. Благово кәщайнәна хәншум утн ай павәтман вэл. XVII-мит йисн хәнтәт тухалпи Ларьяк хуши рўщәт ищи вәсәт, 1722-мит одн дыв щата Знаменской немуп тәрум хот омәссәт. XIX-мит йис питум пурайн интум вэдты Нижневартговской район мўвн няд инородческой волостят вәсәт. XIX-мит йис худаты пурайн Ларьякской волость версы, 1842-мит одн Ларьяк хуши ханты нявремәт вәндтәты паты церковной ашкола пўншсы. Советской ләщ пурайн 1923-мит одн губернияйт, уездәт, волостят юкана областят, округәт па районәт питсәт. Сәрханл уездән Сәрханл па Александровской районнән версийнән, Ларьякской сельсовет Александровской района кәрәтсы. 1925-мит одн Ларьяк хуши Туземной совет пўншсы, 1928-мит одн щит ут туземной райисполком (Тузрик) немн алыщәсы. 1935-мит одн йилпа кәща хотат па щира алыщәсийт, Ларьяк щит пурайн Ларьякской район вулаң кэрта вэдты елды питас. 1962-мит одн районной кэрта Нижневартговск йис па район Нижневартговской немн алыщәты питсы.

Дыв даля мәнсәт

*Юхи хәшум олат вүш
эвәлт ма 1950-1960-
мит олатн ләп тәхрум*

*Ем вош па Комудваны йис кәртңән
олаңһан научной непек дэщәтты питсум.
Арсыр непекәт дүңәтмем юпийн уша
версум, мәта ёх тәм кәртңән эвәлт
Вудаң Отечественной даля мәнсәт. Щи
непекәт ма Манстәр район архив хуща,
Югра мұв военкомат па Россия мұв
оборона Министерства вудаң архив
тәхийн вәйтсум. Щи тумпийн Ём кәртән
1941-мит одн сема питум ими В.Т.
Бешкильцева эвәлт итөх вер олаңһан ищи
уша павәтсум. Щәдта Тюмень мұв па
Манстәр район «Книга памяти» немпи
непекңән ищи яма дүңәтсум.*

Щиты архивной
непекәт щирн
Комудваны кәрт эвәлт
17 хәннехә Вудаң даля
мәнәс:

– **Фома Николаевич Барышников** 1897 одн сема питәс. Рүщ хәннехә, 1943-мит од Ас нопәтты тыдәщ 1-мит хәтәлдн даля мәнәс;

– **Петр Григорьевич Буторин** 1916 одн сема питәс. Ищи рүщ хә, 1942-мит од Ас нопәтты тыдәщ 25-мит хәтәлдн даля хәра тәсы;

– **Сергей Иванович Костин** 1919 одн сема питәс. Вухаль хә, тарма далясмәд пәты «За отвагу» немпи мевд пошн катлуптәсы;

– **Константин Иванович Костин** 1921 одн сема питәс. Вухаль хәннехә, «За боевые заслуги», «За отвагу», «За оборону Ленинграда», «За победу над Германией» мевдпосәтн мойдәсы, щи тумпийн «Красной Звезды» орденән катлуптәсы. Дәль юпийн вой-хүд ведпәсдуман вәс па бригадирхуятәрәпитәс;

– **Михаил Антонович Костин** 1924 одн сема питәс. Вухаль хә, 1942-мит од Ас нопәтты тыдәщ 1-мит хәтәлдн даля мәнәс. 1945-мит

одн тәндуп тыдәщ 20-мит хәтәлдн даля хәрнухл пунсәлэ. Германия мұвн шависы;

– **Иван Герасимович Костин** 1912 одн сема питәс. 1941-мит од васы мәнты тыдәщ 8-мит хәтәлдн даля тәсы.

– **Василий Андреевич Костин** 1893 одн сема питәс. 1942-митн лыпәт тыдәщ 6-мит хәтәлдн даля мәнәс;

– **Леонид (Леонтий) Андреевич Костин** 1921 одн сема питәс. Вухаль хә, 1942-мит од Ас нопәтты тыдәщн даля тәсы, лыпәт хойты тыдәщ 13-митн даля пәльницайн әнтәма йис. Югра мұв военкомат непек щирн, дұв Ленинградской областыян шависы. Манстәр район архив хуща хәншман, хуты 1942-мит од лыпәт хойты тыдәщ 13-мит хәтәлдн Новгородской мұвн Шутники кәртән шависы;

– **Антон Федотович Кутыпатов** 1898 одн Тэк кәртән сема питәс. Хәнты хә, 1942-митн лыпәт тыдәщ 26-мит хәтәлдн даля мәнәс. Ищи од лыпәт хойты тыдәщ 5-мит хәтәлдн даля хәрн ухл пунсәлэ, Ленинградской мұвн шависы;

– **Прокопий Артемьевич (Артемьевич) Савин** 1922 одн сема питәс. Вухаль хә, 1942-мит од Ас нопәтты тыдәщ 26-мит хәтәлдн мұвев пәты тарәндәты мәнәс. Вәщ тыдәщ 26-митн даля хәрн әнтәма йис. Ищи Ленинградской мұв Коновалово кәртән шависы;

– **Георгий Никитич Савин** 1905 одн сема питәс;

– **Иван Петрович Савин** 1911 одн сема питәс. Вухаль хә, 1941-мит од васы мәнты тыдәщн даля мәнәс;

– **Петр Николаевич Савин** 1910 одн сема питәс. Ищи вухаль, даля хәрн әнтәма йис;

– **Семен Михайлович Савин** 1911 одн сема питәс. Вухаль мир эвәлт, 1941-мит од васы мәнты тыдәщн даля тәсы, 1945-мит од Ас нопәтты тыдәщн пәдтап хәрн ухл пунсәлэ;

– **Василий Федорович Савин** 1906 одн сема питәс. Вухаль хуят, 1941-мит одн даля мәнәс, мәшмәлтум юпийн юхды керләс. 1950-мит олатн йиңка питәс;

– **Федор Иванович Рукин** 1907 одн сема питәс. Вухаль хә Анеева кәрт эвәлт;

– **М.И. Шаров** рүщ хәннехә. Ем кәрт эвәлт 15 хәннехә даля хәра мәнәс;

– **Петр Афанасьевич Буторин** 1908 одн сема питәс. Рүщ хә, 1941-мит одн даля хәрн ухл пунсәлэ. Дәль едпийн пиркашека вәс.

– **Василий Петрович Гришкин** 1913 одн сема питәс. Вухаль хуят, 1941-мит од лыпәт хойты тыдәщн даля вүсы, 1944-мит од васы мәнты тыдәщ 15-мит хәтәлдн Украина мұв Волинской

областыян әнтәма йис;

– **Михаил Савельевич Гришкин** 1910 одн сема питәс. Вухаль хә, 1941-мит одн даля тәсы.

– **Григорий Петрович Гришкин** 1910 одн сема питәс. 1941-мит одн даля мәнәс. Юдн Дарья имед нявремләд пида хәщәс;

– **Семен Игнатьевич Егоров** 1894 одн сема питәс. Рүщ хәннехә, 1942-мит од лыпәт тыдәщ 17-мит хәтәлдн даля тәсы;

– **Алексей Иванович Каксин** 1926 одн сема питәс. Касум мұв эвәлт хәнты хә, 1944-мит од Ас нопәтты тыдәщ 25-мит хәтәлдн даля мәнәс;

– **Максим Семёнович Костин** вухаль хә. 1942-мит од Ас нопәтты тыдәщн даля тәсы, щәта ухл пунсәлэ.

– **Николай Семёнович Костин** 1924 одн сема питәс. Вухаль хә, 1943-мит од Ас нопәтты тыдәщн даля мәнәс. 1944-мит одн шәк хәрн ухл пунсәлэ, Витебской мұвн шависы;

– **Николай Ильич Костин** 1909 одн сема питәс. Вухаль хә, 1942-мит од Ас нопәтты тыдәщ 26-мит хәтәлдн даля тәсы. 1943-мит од Ас потты тыдәщн вәшәс;

– **Иван Яковлевич Кулебякин** 1901 одн сема питәс. Вухаль хә, 1942-мит одн даля мәнәс, щәта ухл пунсәлэ;

– **Александр Иванович Кулебякин** 1918-мит одн сема питәс. 1941-мит од лыпәт хойты тыдәщн даля тәсы. 1942-мит од вәщ тыдәщ 26-мит хәтәлдн даля пәльницайн әнтәма йис. Ленинградской мұвн шависы;

– **Алексей Иванович Медведев** 1926 одн сема питәс. Рүщ хә, 1944-

мит одн даля мәнәс. Даля едпийн Кевават ашколайн вәндтыләс.

– Григорий Прокопьевич Партанов 1919 одн сема питәс. 1940-мит одн армия вўсы, 1942-мит одн далын вәшәс;

– Михаил Иванович (Ионович, Иосифович) Щадрин 1899 одн сема питәс. 1942-мит од Ас нопәтты тыдәщ 25-мит хәтәдн даля мәнәс. 1944-мит одн даля хәрн ухд пунсәлэ. Эстония мўвн шависы;

– Дмитрий Владиславович Филиппов 1915 одн сема питәс. 1941-мит од лыпәт хойты тыдәщ 8-мит хәтәдн даля хәрн әнтәма йис.

Вудаң даля пурайн кәртәңмир, щитвәндата ювум хуятәт, имет па нявремәт ищи атд-хәтл далясты ех пәты рәпитсәт.

1945-мит од васы мәнты тыдәщ 18-мит хәтәдн етум «Большевицкая правда» немпи газетайн «Апрәң ех» путәрн хәншман: «Х.И. Костина, М.Н. Гришкина, А.Е. Партанова, па А. Костина 60 мулдас ода ювум имет. Дыв енмәлтум пухлад рәт мўвев пәты вуракәт пида даляссәт. Вәндата ювум әңкиет «Ленин» немпи колхозн вешката рәпитсәт».

Мўңева, айдат еха, даля яңхум, даля хәрн ухлад пунум па даля пәты тарма рәпитум хуятәт олаңән иса пурайн нәмты мосд. Ләдн мўң нявремлүв ищи вәсәт, хути дыв вән хуятлад әрдал унтасн мўң тәмхәтл вәлдүв.

**Алла
ИШТИМИРОВА-
ПОСОХОВА**

**Хәнты ясаңа тулмащтәс
Ирина САМСОНОВА**

Каркам хәнты неңие

Тәм айдат хәнты неңие Александра Сергеевна Лельхова. Нуви сәңхум вош шуши мирәт культура хотн Александра немасыя ай нявремәт ентәсты, арсыр севум вейт тыйты па сәк кәрәтты верәта вәндтәл. Лүв хушеда сыр-сыр еш рәпәтайта вәндтыйдты хәт од вўш эвәлт па 14-кем ода ювум вошәң айдат эвет кашәң пурайн юхтыйдләт. «Тәмәщ ентәсты, севәң вейт тыйты па сәк эвәлт

арсыр хурамәң пурмәсәт дэщәтты тумпийн, мўң хушева яңхты нявремәт арсыр хәнты якәт тәта па вәндтәләт па сыр-сыр е мәнхәтләтн ишиты шеңк сәмәңа мўңева нәтләт», – лупәс Александра. Тәм неңа айдат хәннехуятәт пида вера әмәщ хурамәң шуши мир пурмәсәт верты. Елды лүв ишиты ай нявремәт пида рәпитты нумәс тәйл.

Владимир ЕНОВ

вәсүв. Лүңән вўды пида шеңк давәрт рәпитты. Итәх пурайн шурсәң тащ вошитты куртәсда. Тарум пелнайн, пирмәң хәтләтн турас авиет шума навәрләт. Щи пәта әңкем па имет пида ияха ар няр юх, тўңк дэщатыйдсәт па вән пәсәң пуныйдсәт. Щиты тәп пелна йира вошитыйдсәт. Лүң пурайн вот хойты вән нөрмәтн вәлдясүв. Щәта нямәлт, пелна шимл, вотн йира тәдыйт. Атл-хәтл мәр вўды тащев иса вантман тәйса. Вет хуят рәпитсәт, кашәң ат мәтта хә авлад пида яңхийс. Вўды давәтты хуятәта ям амп вән нәтуп верл. Итәх кущи пирытлән тащ мухәлая дарңәләлдә. Шәхәра яңхәд хәщум сурты, пеши юхи вошитләлдә, щи мурт ям ампәт тәйсүв.

Ма нәмәлдмәсум, муй вўрн ма вўды давәтты ех семьяйн енумсум. Ащем Алексей Михайлович, әңкем Евдокия Кузьминична дын ар од вўды давәдман рәпитсәңән. Әңкем ин хиләд пида юкан авиелад тәйман вәнт кәртәдн вәл.

**Ульяна
МОЛДАНОВА**

Дўң пура

Хәтлүв хўва, хошма йиты артән вўды давәдты ех айдыева нөрмәң мўва касәлдәт. Ям дантәң, вой лыптәң хәрәтн не вўдыләл ай пеши вәйтты мәра ромийдләт. Олаң ай авәт вән кер тыдәщ худаттыйн сема питләт. Щи пурайн тащ мет ямсыева вантман тәйла. Кәслы-щомды ай пешет лакнуптәты ән рәхл. Кашәң тащ юкан пәлпос тәйл. Щи пәта вельщи сема питум ай пешет әрәңа йитәдн пәдал посн әвтләйт.

Хәтл тәп нухкилтыйн адаңая па етн олаңа ищьки рўв вәдты артән тәхатдийла. Лүңән иса касәлман вәсүв. Авлүв щахрел тәп еша пәрәнтләл, имухты па тәхия мәныйдсүв. Касәлдты пурайн мәнема әмәщ вантты вәс, муй иты әңкем вет вантәхлуп анасд тәл. Ма ищи нәтәслум ванкүтды юхды әңкәрман омәслум. Кәмн мәта кирум хопты

юврая вўратл. Щитумпи пелна, пирум па лүң каврум пурайн давәрт касәлдты. Щәлта йилуп тәхия холместәвән, мўң худыева амтәтьдәлүв. Хорәнтащев, воянтащев тәлаңа, яма вәдтәл пәта мўң емаңа вўды хурийдсүв. Хўдыева ияха әктәшийдсүв, арсыр летут пида шай яньшийдсүв. Мәтта хуятәв вәнт вой, хўд вәйтәл ки, араптәвән ортлаюв. Мўң күтәвн яма

Йэшэк непэк лүңэтты ханты йох! Ханты йасэңэвөн ханшты вер хувэншэк тывэс, сот кем ол йухды. Шци йисэн мүүң йасңэв мүүң мүүвэва йухтылэм йохэн ханшты питса. Лыв хуты йасэңдэв холсэл, щиты шци ханшсэл. Шци йүпийн вөнөлтөты непэкөт ашколайтөт пата дэщэтты питсайтөт па арсөр алфавитөт пирийэлсыйөт. Шци йисөтөн ханты йасңэв рүщ йасэң алфавит пуквайөт па рүщ грамматика хуват ханшты вөнөлтэсыйөв. Мүүң ханты йасэң сыйлдэв пос (пуква) ант тайсөт. Шци вүш эвөлт ар хуйат там вер олэңэн нөмөссөт па худна и щира йасэңдэв ханшты анта вөнөлдэв. Там арталөты верөт ин нух ханшты пилдэв мосэл па правилайөта верты.

Йама ханты йасэңэн ханшты щир олэңэн

2000-мэт олөт вүш эвөлт ханты йасэң ханшты щир олэңэн ханты йох тамөщ мир хотөт верэнтсөт.

2000-мэт олэн Нуви сәнхэм вошэн научной семинар Ева Шмидт верэнтэс. Лүв ар ханты йох ақтылдэс, ар суртөт олэңэн путремэсэв. Шмидт Евайэн путэртэм па ханшэм нумсэт ин непэка вермаг вөлдэт (Рябчикова З.С., Дмитриева Т.Н. По следам Евы Шмидт Сборник статей и материалов / сост. З.С. Рябчикова, Т.Н. Дмитриева, под ред. д.ф.н. Т.Н. Дмитриевой. – Ханты-Мансийск: РИЦ АУ ДПО ХМАО-Югры «Институт развития образования», 2012. – 98 с. (с. 23-50).

Мет вудан нумсэс щир верпаты пунсэв, мүйсөр правилайөт арталөты ханшты щир өхтыйэн. Ханшты щирэв ханты фонетика па грамматика хуват арталөты мосэл па правилайөта верты.

Кимэт совещание төндөп тылдэщ 2005 олэн вөс. Там совещанияяа ар хуйат йухтылдэс: учёной йох ар вошөт эвөлт, СМИ хуши рөпитты йох, ханты йасэң вөнөлтөты имэт школа эвөлт (Актуальные проблемы графики и орфографии хантыйского языка: Материалы окружного совещания – РИЦ ЮГУ,

2005.–40с.). Совещанияяа йухтэм вөн пелэк йох тамиты ханшты щира (решение) йошалэмсөт: айпаванхантыйасңөт ханшты кат йасңа (мир хот ‘собрание’, лов хот ‘конюшня’, есэм йиңк ‘молоко’, түүт йүх ‘дрова’, там хатөл ‘сегодня’, там ат ‘эта ночь’, ай мис ‘теленек’, айвой ‘мышь’, вэт кем ‘около пяти’, ол кем ‘около года’, ол шөп ‘полгода’, түүт хот ‘кошелёк’);

йасңөт хуца ө пуква йилдөп щира пелөттө ө пуквайа, щиты ханшты кашащсэв: пэн – пөн ‘гимга’, сэн – сөн ‘берестяная коробка’, хэр – хөр ‘бык’, өхэл – өхөл ‘нарты’, вөнт – вөнт ‘лес’, лөнт – лөнт ‘гусь’, нөр – нөр ‘душка’, сөйэм – сөйэм ‘ручей’;

м ул с а т ө м э пуквайэн постөты редуцированнй каласной сый, мата ут ханты йасэңэн лупла па ханшла кимөт йухды вөдты слог хуца: вэдэм ‘добытый’, вөдэм ‘сон’, айэм ‘клей’, хойэм ‘зола’, сотөп ‘ножны’, мэрэк ‘крыло’, апрөң ‘ловкий’, нумэс ‘память’, сортөң ‘щучий’, вошөң ‘городской’;

ханты сай [сь] талта йэлды непэк хуши постатөты щ пуквайэн: щос ‘час’, щимөщ ‘такой’, щиты ‘так’, щорөс ‘море’, щэщ ‘лыко’, щом ‘крепость’, щома

‘отверстие малицы’, хорахщи ‘разбойник’, хомщи ‘кнут’;

моньщ ‘сказка’, моньщты ‘сказывать’, л о н ь щ ‘с н е г’, лоньщты ‘поставить вериткально’, путэртты ‘говорить’, хөдөнтты ‘слушать’, йньщты ‘пить’, йаңхты ‘ходить’ йасңөт хуца ант лупты сыйөт [нь], [т], [ң] ханштэн пурайэн иса постөты мосэл, пайасңөт хушатам сый елпа етөл: моньщэн ‘в сказке’, моньщэс ‘сказывал’, лоньщөң ‘снежный’, лоньщэм ‘поставленный’, путэрта ‘говори’, йаньщэс ‘пил’, хөдөнтэс ‘слушал’, йаңха ‘ходи’;

касэм йасэңэн [э] сый кат щира лупла [э] па [е], щирэн кат щира ханшты мосэл: э па е: кэши ‘нож’, кен ‘лёгкий’, пеши ‘оленёнок’, пэвөдты ‘купаться’, мэвты ‘язь’, мэнь ‘невеста’, мет ‘самый’, сэвөрты ‘рубить’, сэв ‘коса’, сесы ‘слопец’, верты ‘делать’, вең ‘зять’, вес ‘мамонт’, вэльщи ‘только что’;

касэм йасэң алфавит 2005 олэн вүш эвөлт тайэс тамөщ буквайөт:

а а е ө э и й к л д м н ң о ө п р с т у ү х ш щ ь э с ё ю я я.

Лыпөт хойты тылдэщ 2013-мэт па төндөп тылдэщ 2014-мэт олэн Новосибирск па йомвош учёной йох ньаврем вөнөлтөты имэт, СМИ

рөпатнекөт пида кат семинар верэнтсөт. Там семинар хуца непэк ханшты мир пида арсөр йох йасңөт постөты фонематической принцип (Кошкарёва Н.Б. Хантыйская письменность. Ханты-Мансийск, 2013. 47 с.; Н.Б. Кошкарёва «Актуальные вопросы совершенствования хантыйской графики и орфографии» / ж. Вестник угроведения, № 3 (14) 2013) йамэс арталэсөв па нөмөсэв, х у т ы с а х а н т ы йасэңдэв лупты щира ханшты па финно-угорской ханшөпсы щира павөттө. Тата путремэсэв па фонематической щира ханты йасэңдэв непэка постөты па ханшты вөнөлтөт йөлдэс. Там арталөпсы йүпийэн семинара актөщэм йох лапөт мэр вөнөлтөт йөлдэсөт фонематической щирэн ханшты па семинар пэрэм пурайэн ар пелэк хуйат фонематической принцип хуват анты йасэңдэв ханшты кашащсөт.

Ин талта йэлды «Ханты йасэң» кашэтайэв хуца ханты йасэңдэв фонематической принцип хуват ханшты вөнөлтөт йөлдэв.

Евдокия НЕМЫСОВА

Äшкола кәщә дәнкәр хә

Ваньщавәт кәртән Нуви сәнхум районән күтүп әшкола кәщә дәнкәр хәя ямкем ар ол мәр Евгений Геннадьевич Свинцов вәд па рәпитл. Шив рәпатаем щирн тови пурайн янхмемән, ма немасья дүв пидәда вәйтантийдсум па рәпатайд оләнән путәртсумн.

– Евгений Геннадьевич, мата мұв эвәлт нәң вәдлән па муйсәр вәндтәты тәхи сырыя етшуптәсән, дәдн тәмәщ күтүп әшколайн нявремәт пидә рәпитты?

– Ма тәм хәнты мұва Марий Эл эвәлт юхәтсум. Сырыя Н.К. Крупская немуп Марийской государственной педагогической институт «физика па информатика» щирн етшуптәсум. Дәнхалум лупты щи оләнән, хуты тәм пұш 10 ола щи йил, хән тәм Ваньщавәт кәртән әшколайн ма нявремәт пидә рәпитты питсум.

– Муйсәр нумсәт тәйсән, мет олән тәм увәс мұва юхәтмен пурайн?

– Ваньщавәт кәрт, вантә, шеңк хұв тәхийн вәд. Дүнән тәп Ас хұват тыв питты рәхд. Мет оләнән, тәм кәрта ювмемән, нәмәссум, хуты щикем хұв тәхия рәпитты мәнлум. Хән па юхәтсум, айдтыева хәнты хуятәт вәдты-ходты щирәт уша павәттыпитсум. Тәта, ма щиремн, шеңк хурамән па сыстам вәнтәт-ийңкәт. Шуши ех пидә

итәх пураитн хұд па вой вәдпәса янхлум. Кашән дүнән рұтьщәты ма рәт мұвема мәнлум па ищипа сәмемен тыв талдыюм. Хоттелд хуятдам ин худыева Полнавәт вошн вәдләт. Эвем, вантә, ихушъяңмит классән щи күтүп әшколайн елды вәндтыйд.

– Евгений Геннадьевич, тәта, Ваньщавәт кәртән, ихушъяңмит класс муй ән тәйләты?

– Тәм пұш әнтә. Хән йилдүп әшколаев етшуптәды омәсты, щи пурайн вәдши яңмит па ихушъяңмит классән мұң хущева рәпитты питләт.

Ин әд тәп күтүп әшколая дүңтәсман вәдлүв па яртъяңмит класс вұш вәнта тәта нявремәт вәндтыйдты веритләт.

– Муй арат няврем тәм пұшнын вәндтуман тәйләты па муйкем вәндтәты хәннехә әшколайн рәпитл?

– Тәм ол Ваньщавәт кәртән күтүп әшколаевн араттелдн хәдумъяң хәлум пух па эви оләнмит па яртъяңмит классәт вәнта вәндтәлүв. Ветмит класс тәм пұш щи лувата ювүм нявремәт әнтәм пәта иса ән тәйлүв. Ма сырыя щи лупсум, хуты Ваньщавәт шеңк хұв тәхийн па атәлт щирн вәд. Алпа, щит пәта мұң айдат ехлүв арсыр күтүп муй вән вәндтәты тәхет етшуптәты пурайн иса па кәртәтн муй вошәтн хәщдәт. Дыв рәпатайт мушатләт, хоттелд хуятәңа йилдәт

па вәдты хотәт дәтты па веритләт. Тәтапа, вантә, ин әшколаев тумпийн па рәпата еша павәтты щир иса әнтәм. Ин тәм юхи хәщум күтн мұң әшколаевн кәтхушъяң хәннехә нявремәт вәндтуман рәпитләт. Щәдта тәта ай нявремәт давәдты хот йит па тәйлүв. Шив тәм ол мәр кәтхушъяң ай пухие па эвие янхәд. Әшколаевн детут кавәртты тәхи немасья дәщәтман вәд. Тәта тынды-пелды ар нявремән хоттелд ех пухәт па эвет дапәтты веритлүв. Щит, ма щиремн, шеңк ям вер. Вантә, тәмәщ ай кәртән итәх хуятәт иса рәпата дыведа мушатты ән па веритләт. Муртән ехлүв арсыр мұв илпи таш холумтты тәхетн па па вошәтн рәпитләт.

– Нәң щиренән, муйсәр верәт оләнән тәм юхи хәщум пурайннын хущана нявремәт вәндтәты хуятәт нәмәсләт?

– Мет оләнән, ма нәмәстемн, йилуп әшкола хотәв дәдн сорашәк ат етшуптәсы омәсты. Щи пурайн, вантә, дащкам па вән классәтн нявремәт вәндтәты питлүв.

Муртән айлат ех у н и в е р с и т е т ә т е т ш у п т ә т ы ю п и й н и щ и п а р е т к е р т е л а ю х л ы ю х а т л а т п а м у н х у щ е в а ә ш к о л а й н д ы в е д а р е п а т а м у щ а т л а т . К а ш а н х а н н е х е р е т м у в а д н м у д т ы м о с т ы в е р л у в е д а к и в е й т а с , щ и т д е д н В а н ь щ а в а т к е р т а н м и р е х л u в п а н я в р e м л u в а р ш а к а й с а т п а м u н а ш k o л a e в и щ и т ы х у р а м а н а п a м e т т а щ а н а e л д ы в e д т ы - x o л д т ы щ и р e в н в a н т а с т ы п и т а c .

– Шив щирн Ваньщавәт кәрт күтүп әшкола елды па яма рәпитты питл?

– Муй щирн елды Россия мұв, округев па районэв кәща ехлүв арсыр хұв тәхийн вәдты айкәртәтанәттыпитләт, ищиты мұң вәлупсы щирлүв елды керләдәт. Яма па вәщката нәтупсы ки дәщәтләт, щит мұң вәдты-ходты па тунщирәна питлүв!

– Пәмащипа нәңена, Евгений Геннадьевич, тәмәщ хурасәңа верум айкелдән пәта! Тәдәң еш нәңена па тәдәң кұр!

Талинка вошн мирхот верантсы

Там олн Талинка вошн «Свет земли родной» мирхот верантсы. Ши хатлатн Серафим Саровский емаң хот эвалт Еварест ики, нявремат вандтаты, культура па па тахетн рэпитты ёх непека́т лўна́тса́т.

Мирхотн дыв ай паватса́т, муй ширн йис Русь мўвн ханшты вер вэс, муй артан доңханшуп сыйт тывса́т, тови ема́нхатла́т, Россия луваттын вертута́н вера́т, вой хурас арсыр ханшэ́тн. О.Д. Бубновене округн тывум сухта дякты ола́на́най павта́с. Там ута́т В.А. Пеганов хэйн нух лэша́тсыйт. Лўв хота́н ёхдал пи́да, хэнты тыв ёрн китсыйт. Шиты та́та сухта пута́т, ана́т дякты однита́с па мир шита́та вэ́ндта́с.

Вэ́н хот йитн «Прилетай к нам,

птица па́ва» адюпсы пўншийдсы. Ша́та вет та́л луват па сот ол вўша ювум хуя́та́т веритса́т пурма́са́тн тухла́н войт ванлта́ты. Та́та мир суха́т, са́ка́т, сухта, юха́т, непека́т па па ута́т эвалт верум войт шивала́са́т.

Ёмвош вертута́н хот эвалт ка́т ванлтупсы лэша́тсы, шит «Береста – чудесница» па «Гимн половичку». Та́та мир рўща́тунты эвалт верум пурма́са́т эма́шдуман вантса́т. Нўм мўва́т эвалт китум ёх тунты эвалт кўра́лэма́тты ута́т, ана́т, хот пита́ра еха́тты

хурама́н лопса́т верса́т па мира а́льсыйт. Кимит ванлтупсы хуши юхтум ёх суха́т эвалт хотха́рыя ла́нкты ута́т эма́шдла́са́т.

Ши хатл Л.П. Пастернак, народный мастер нем тайты не эвета па пуха́та а́дс, муй ширн сухта эвалт васы дякты. Вантэ, ши тухла́н воие сыры йиса́тн ищни хопа омсыйдсы. А. Синицын пуха́т па икет нялы эва́тты

вэ́ндта́с. Удмуртия мўв эвалт И.Ш. Караваева арсыр сух шўка́т эвалт хотха́рыя ла́нкты утые тыйс. А. Прядко, В. Крючкова ханнехэ́йта тыйты па ка́ра́тты вера́т ванлта́сча́н. Юх эвалт эва́тты ута́т ола́на́н В.М. Радостев пута́рта́с. Та́та С.Н. Савчук «Женские украшения из бересты» ванлтупсы лэша́та́с. Лўв пўнда́лн вэ́лум имет па ай эвиет ёш се́ра лэма́тты па арсыр хурама́н а́ня ута́т сэвса́т. Ши хатла́тн тыв юхтум ёх арсыр мир мўтра́йта вэ́ндтыйдса́т. Н.В. Назарова катра па мултасум суха́т эвалт хотха́рыя ла́нкты ута́т ванлта́с.

Кэ́рта́н па мойна́ юхтум мир са́ма ра́хты вера́та вэ́ндта́сыйт, а́шка́ла нявремат рўщ культура ола́на́н уша паватса́т па ищиты елды шита́т верты пита́т.

**Ольга
БУБНОВЕНЕ**

**Ханты яса́на тулма́тца́с
Раиса РЕШЕТНИКОВА**

Ханты ясанг
(Хантыйское слово)
№15 (3435), 14.08.2015

Соучредители
Дума, Правительство
Ханты-Мансийского
автономного округа – Югры
Издатель
Департамент общественных
и внешних связей Ханты-
Мансийского автономного
округа – Югры

Редакция

Главный редактор –
Решетникова Р.Г.
Телефон (3467)33-36-82

Заместитель главного
редактора – **Вах Н.И.**
Телефон (3467)33-24-02

Ответственный секретарь –
Новыхова Н.В.
Телефон (3467)33-24-02

Адрес редакции и издателя:

628011, г.Ханты-Мансийск,
ул.Комсомольская, 31
тел./факс (3467)33-17-52
E-mail: luima@ugracom.ru
Газета размещена на сайте
www.khanty-yasang.ru

Отпечатано:

ОАО «Тюменский дом печати»
г. Тюмень, ул.Осипенко,
д. 81-220.

Подписано в печать:

по графику 12.08.2015 г.
в 15.00.; фактически
12.08.2015 г. в 15.00.
Индексы **04393, 54393**
Тираж **2210** экз. Заказ **1278**
Цена свободная

Газета зарегистрирована
Управлением Федеральной
службы по надзору в сфере
связи, информационных

технологий и массовых
коммуникаций по
Тюменской области, ХМАО-
Югре и ЯНАО. Свидетельство
о регистрации ПИ №ТУ 72-
00796 от 23 января 2013г.

Мнение авторов
публикаций не
обязательно отражает точку
зрения
редакции.